



Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. VII. Vtrum quæcumque vult homo, velit propter ultimum finem?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

formalem & totalem suae relationis filium à se genitum; hunc verò esse duplicem, vel triplicem, materialiter se habet; & si fuerit triplex filius ab illo genitus, quilibet illorum est terminus partialis: ita qui peccat mortaliter, respicit ut finem ultimum totalem, vel seipsum ut bonis temporalibus ornatum & affectum, vel bonum proprium & privatum: quòd verò bona temporalia quae appetit sint plura, vel dumtaxat unum, materialiter se habet; & si fuerint plura, quodlibet illorum est tantum finis partialis illius, vel finis proximus in quem tendit, & à quo ejus actus specificatur. De quo fusè in tractatu de peccatis.

Disp. 9.
art. 2.

S. VI.

Aliud argumentum dissolvitur.

145. **C**ONTRA primam conclusionem militat aliud difficile argumentum, quod potest sub hac forma proponi. Iustus peccans venialiter, habet simul duos ultimos fines simpliciter: Ergo potest homo sibi constituere simul plures ultimos fines simpliciter. Consequentia patet, Antecedens probatur. Iustus venialiter peccans habet Deum pro ultimo fine simpliciter, cum sit in statu gratiae & charitatis: Sed habet simul pro fine ultimo creaturam, quae est objectum sui peccati venialis: Ergo habet simul duos ultimos fines simpliciter. Minor probatur: Cum enim peccatum veniale sit intrinsecè malum, & displiceat Deo, non potest in illum ut in ultimum finem referri: Ergo ordinatur ad creaturam, tanquam in ultimum finem simpliciter.

146. Mirum est quantum hæc difficultas Theologorum ingenia exercuerit, & in quorundam modis eos abire coegerit. Sed relictis variis illis sententiis, quas in tractatu de peccatis referemus ac refellemus, breviter respondeo, justum venialiter peccantem se convertere quidem ad creaturam, quam inordinate diligit, tanquam in finem ultimum, non tamen efficaciter & simpliciter, sicut illum qui peccat mortaliter, sed tantum inefficaciter & secundum quid: eò quòd peccatum veniale non sic convertit in bonum commutabile, quòd avertat à Deo, & habitalem conversionem ad illum destruat, sicut revera destruitur per peccatum mortale. Non est autem inconveniens, unum & eundem hominem habere simul duos ultimos fines, ita tamen ut unus sit simpliciter & efficaciter volitus, alter verò inefficaciter tantum & secundum quid, ut in secunda conclusione ostendimus, & patet exemplo infidelis, vel peccatoris dantis eleemosynam ex motivo misericordiae, quod ibidem adduximus. Sicut ergo qui per peccatum mortale habitualiter est conversus ad seipsum, seu ad quodlibet bonum commutabile, tanquam ad ultimum finem, non obstante hac conversione & statu, potest operari aliquod opus bonum moraliter, quòd actualiter vel virtualiter referatur ad Deum tanquam ad ultimum finem, imperfectè tamen & inefficaciter, quia per tale opus non avertitur ab alio fine ad quem est conversus habitualiter: ita similiter qui per gratiam & charitatem habitualiter est conversus in Deum, tanquam in ultimum finem simpliciter, non obstante hac conversione & fine potest operari aliquod opus malum moraliter, scilicet peccatum veniale, quòd actualiter vel virtualiter ad bonum commutabile, tanquam ad ul-

147. mum finem referatur, imperfectè tamen & inefficaciter, eò quòd per illud non avertatur à Deo, nec delectat ejus amicitiam, imò maneat absolutè amicus Dei, & cum proposito adimplendi voluntatem illius.

Dices: Impossibile est quòd homo simul apprehendat duos ultimos fines simpliciter, ut supra diximus: Ergo est impossibile quòd appetat illos, etiam si unum appetat inefficaciter. Consequentia videtur bona, eò quòd nihil potest esse volitum, etiam inefficaciter, quin sit præcognitum.

148. Responderetur tamen distinguendo Antecedens: impossibile est quòd homo simul apprehendat duos ultimos fines, si hoc intelligatur de apprehensione practica tantum, verum est; non enim potest homo judicare hic & nunc in una re esse suam beatitudinem, & ad illam omnia alia ordinari debere, & ex alia parte hic & nunc esse aliam rem appetibilem non comprehensam in illa, & non ordinatam ad ipsam: si autem intelligatur antecedens de diverso genere cognitionis, uno scilicet speculativo, & aliò practico, falsum est: nam peccans mortaliter judicat speculativè solum Deum esse ultimum finem; practicè verò bonum commutabile, quòd inordinate diligit, ut finem ultimum apprehendit; subindeque simul apprehendit duos ultimos fines. Cum ergo ad volitionem inefficacem sufficiat cognitio speculativa, & ad efficacem requiratur practica; hinc fit quòd homo possit simul habere duos ultimos fines, quorum unus sit efficaciter volitus, alius verò inefficaciter: non tamen habere potest duos ultimos fines efficaciter volitus, etiam disjunctivè; quia illi requirunt diversa judicia practica omnino impossibilia. Alias hujus difficultatis solutiones trademus in tractatu de peccatis, disp. 9. art. 4. ubi exponemus quem finem ultimum actu intendat ille qui venialiter peccat.

ARTICVLVS VII.

Utum quæcumque vult homo, velit propter ultimum finem?

S. I.

Quibusdam præmissis difficultas proponitur.

149. **N**OTANDVM primò, & ut ait Cajetanus, præ oculis semper habendum, quòd finis ultimus est duplex, unus formalis, scilicet beatitudo in communi, alius materialis, nimirum res illa in qua collocat homo suam beatitudinem, sive sit Deus, sive bonum proprium, in quo, ut supra vidimus, peccator ultimum finem constituit.

150. Notandum secundò, hominem posse agere propter ultimum finem quatuor modis, actualiter, habitualiter, virtualiter, & interpretativè. Actualiter, cum actu expresso voluntatis tendit in finem ultimum; & tunc etiam dicitur agere propter ultimum finem formaliter. Habitualmente, quando habitualis dispositio reperitur in homine ad finem ultimum: homo enim ratione hujusce dispositionis, ipsi dominantis, dicitur omnia habitualiter referre in ultimum finem. Virtualiter, quando actualis volitio præcedens manet in virtute, & ratione ejus virtutis relicta: homo operatur, etiam si tunc

nihil cogitet de tali fine: sicut si quis determinat ire Jerosolymam ad sanctum sepulchrum, & in virtute hujus intentionis conducit equum, pergit ad portum, navem ingreditur, & iter longissimo tempore facit, omnia hæc sunt propter illum finem virtualiter, etiamsi non cogitet amplius de illo fine, eò quòd virtus ejus maneat in illis mediis. Tandem dicitur agere propter finem interpretativè, quando operatur circa aliquod objectum, quod ex natura sua ordinatur ad finem, quem tamen pro tunc neque actu cognoscit, neque actu intendit: v. g. qui dat eleemosynam propter honestatem misericordiae, nihil de Deo, vel de beatitudine cogitans, censetur operari interpretativè propter Deum, & propter beatitudinem; quia ipsum bonum honestum, quod expressè intenditur, ex natura sua refertur in Deum, & est medium quò tendimus in beatitudinem. Hic modus operandi propter finem dicitur à quibusdam virtualis ex parte objecti sive operis, alter verò appellatur virtualis ex parte agentis sive operantis.

151. Notandum tertio, sive potius supponendum, quòd homo non omnia vult actualiter propter ultimum finem formalem, seu beatitudinem in communi: experientià siquidem constat, quòd intellectu non cogitante formaliter de illa, sæpe voluntas operatur. Admittunt etiam omnes, hominem habitualiter aliquò modò operari, propter ultimum finem formalem, ratione propensionis & inclinationis naturalis, quam res omnes habent ad suam beatitudinem: Solùm ergo restat controversia inter Theologos, an tendat semper in finem ultimum virtualiter, vel interpretativè solùm; vel ut alij dicunt, an velit omnia propter ultimum finem virtualiter ex parte operantis, vel solùm virtualiter ex parte

S. II.

Resolvitur difficultas proposita.

152. **D**ico primò. Quotiescumque voluntas liberè & humanò modò operatur, tendit ad finem ultimum formalem, saltem interpretativè. In hac conclusione conveniunt omnes fere Theologi, exceptis illis qui censent voluntatem posse ferri in malum sub ratione mali, quos adducemus infra qu. 8. art. 1.

153. Probatur ratione D. Thomæ hinc artic. 6. Voluntas non potest velle nisi bonum, ut loco citato ostendimus: Vel ergo appetit bonum perfectum & consummatum, vel imperfectum & inchoatum? Si primum, revera intendit finem ultimum formalem: bonum enim perfectum & satiativum appetit, est ipse finis. Si secundum: ergo saltem interpretativè tendit ad finem ultimum: quia quando intenditur pars vel inchoatio alicujus boni, interpretativè appetitur totum, vel consummatio ejus. Exempli gratià, qui fundamenta domus jacit, censetur velle domum construere, quia fundamentum est inchoatio domus, & ipsa domus inchoata: & in naturalibus generans, seu natura, producat formam embryonis, interpretativè censetur velle formam animalis, seu perfecti viventis, cujus embryo est veluti quædam inchoatio: Atqui bonum imperfectum est pars vel inchoatio ultimi finis, scilicet boni perfecti & consummati; incipit enim perficere ipsum hominem, & ejus appetitum aqualiter satiare: Ergo quotiescum-

que voluntas liberè & humanò modò operatur, tendit ad finem ultimum formalem, saltem interpretativè.

Confirmatur: Tunc voluntas dicitur interpretativa; quando operans appetit aliquid quod ex natura sua ordinatur ad aliud, de quo tamen operans tunc non cogitat: v. g. cum quis sumit alimentum, quod ex natura sua ordinatur ad nutritionem, sed de nutritione pro tunc nihil cogitat, censetur interpretativè velle nutritionem. Similiter qui dat eleemosynam ex motivo misericordiae, nihil cogitans de Deo, nec illum quidem cognoscens (ut Paganus) censetur interpretativè illam dare propter Deum auctorem naturæ; quia eleemosyna ex se ad illum ordinatur. Item dum homo vult aliquid contra rationem naturalem, ex consequenti & interpretativè vult illud contra legem æternam, ad quam ratio naturalis ordinatur, & cuius est participatio: Ergo similiter, cum quis vult bonum particulare, nihil cogitans de fine ultimo, virtualiter vult finem ultimum, eò quòd bonum particulare ex natura sua ad finem ultimum ordinatur, & sit veluti quædam ejus inchoatio & participatio. Hinc Sancti Patres & Philosophi sæpè dicunt, omnia quæ appetit homo, appetere ut felix & beatus sit. Quod ad eò verum est, ut

154. D. Augustinus tractatu de Epicureis & Stoicis cap. 3. dicat: *Qui malus est, malus non esset, nisi inde se beatum esse posse speraret.* Et paulò post: *Pone aliquem furem, quero ab illo quare furtum facit? ut habeam, inquit, quod non habebam. Quare vis habere quod non habebas? quia miserum est non habere. Si ergo miserum est non habere, beatum putat habere: sed in eo imprudens est & errat, quia de malo vult beatus fieri.* Idem docet serm. 1. in Psalm. 118. his verbis: *Beatum esse tam magnum est bonum, ut hoc & boni velint & mali. Nec mirum est, quòd boni propterea sint boni: sed illud est mirum, quòd etiam mali propterea sint mali, ut sint beati; nam quisquis tibi divitiis deditus, dæurià stuprisque corrumpitur, in hoc malo beatitudinem querit.*

Dico secundò: Quidquid homo vult in particulari liberè & humanò modò, vult propter ultimum finem formalem, virtualiter ex parte operantis. Ita docent plures ex nostris Thomistis, contra Curielem, Lorcam, Suarem, Vazquem, & alios.

155. Probatur primò ex D. Thomæ hinc artic. 6. in resp. ad 3. Cum enim sibi objecisset, quòd non semper homo, cum vult aliquid, cogitat de ultimo fine, atque ad eò non semper operatur propter illum: respondet, quòd *non oportet ut semper aliquis cogitet de ultimo fine, quancumque aliquid appetit vel operatur: sed virtus primæ intentionis, quæ est respectu ultimi finis, manet in quolibet appetitu cujuscumque rei, etiamsi de ultimo fine actu non cogitetur: sicut non oportet quòd qui vadit per viam, in quolibet passu cogitet de fine.*

156. Respondent Adversarij: quòd cum D. Thomas inquit virtutem primæ intentionis esse in quolibet appetitu cujuscumque rei, non loquitur de intentione formali præcedenti, sed de virtuali, quæ continetur virtualiter in appetitione cujuscumque boni particularis, & quæ, ut diximus notabili 2. interpretativa à Theologis nuncupatur.

157. Sed contra primò: Hæc expositio est violen-

ta; nomine enim primæ intentionis D. Thomas intelligit præteritam intentionem, quæ debet formaliter præcedere, ut maneat virtute in volitione bonorum particularium: sicut in itinere, ut intentio finis itineris maneat virtute in itinere, necessarium est quod formaliter præcesserit.

Deinde, si non loqueretur de intentione formali, sed de virtuali, non rectè diceret quod illa præcessit: quia virtualis intentio finis ultimi, in appetitione cuiuscumque boni particularis virtualiter contenta, non præcessit, sed tunc est maximè præsens, quando exercetur illa in qua includitur; unde etiam talis intentio non rectè appellaretur prima.

Præterea D. Thomas in 4. dist. 49. qu. 1. art. 3. quæstiunc. 4. ad 6. ait: *Desiderium beatitudinis virtute est in omnibus aliis desideris, sicut causa in effectu.* Præcedit ergo volitio expressa ultimi finis formalis ut vera causa, cuius virtus manet in quolibet actu, seu in appetitione cuiuscumque boni particularis. Unde

159. Probatur secundò conclusio ratione fundamentali. Omnem actum voluntatis circa bonum particulare præcedit volitio formalis & explicita finis ultimi in communi, seu beatitudinis: Ergo quotiescumque homo tendit ad aliquem finem proximum, & appetit bona particularia, vult ea virtualiter propter ultimum finem formalem. Consequentia videtur legitima: quia quando præcessit intentio finis ultimi, relinquitur ex illa in voluntate virtus ad appetendum finem proximum, & bona particularia: Ergo tunc ea virtualiter appetit propter ultimum finem.

160. Antecedens verò ostenditur primò ratione D. Thomæ hic artic. 6. Impossibile est quod causa secunda efficiens operetur, nisi præsupponat influxum causæ primæ: Ergo etiam repugnat quod finis proximus moveat, nisi præsupponat influxum finis ultimi communis: Sed causalitas & influxus finis est appeti seu desiderari, sicut influere causæ efficientis est agere: Ergo impossibile est, quod finis proximus moveat, nisi volitio seu desiderium finis ultimi præcedat. Minor, & ultima consequentia patent. Prima verò probatur: quia sic se habet in movendo finis ultimi respectu finis particularis in genere causæ finalis, sicut in genere causæ efficientis se habet primum efficiens ad causas efficientes particulares: non minùs enim finis ultimus sibi subordinat omnes fines intermedios, quàm prima causa efficiens omnes causas secundas particulares.

161. Secundò probatur idem Antecedens. Actus quo voluntas vult finem ultimum in communi, est naturalis & necessarius, quantum ad specificationem, ut ostendemus infra qu. 9. Ergo semper præcedit omnes actus voluntatis circa bona particularia. Probatur consequentia: quia voluntas priùs est natura, quàm potentia libera; natura enim voluntatis supponitur libertati, & non e contra: Ergo actus ejus naturales & necessarii, ut est volitio finis ultimi in communi, debent præcedere liberos, quales sunt volitiones bonorum particularium.

162. Confirmatur: Omne quod est varium & incertum, reducitur in aliquod certum & stabile, ne detur processus in infinitum: sicut ob eandem rationem, omnis motus in aliquid fixum & immobile debet reduci: Sed omnis volitio li-

bera, qualis est actus voluntatis circa bonum particulare, est varia, mobilis, & incerta, juxta illud Sapient. 9. *Cogitationes mortalium timida, & incerta providentia nostra.* Ergo debet reduci ad aliquam volitionem naturalem & necessariam, qualis est volitio finis ultimi in communi, subindeque eam præsupponere.

Tertiò probatur principale Antecedens: Sic se habet finis ultimus in communi ad omnia bona particularia, sicut finis particularis ad media ipsius: Sed intentio finis particularis necessariò antecedit electionem mediorum illius ordinis; ut patet in Medico, qui priùs habet formalem voluntatem sanandi infirmum, quàm eligat & apponat media & remedia ad sanitatem conducentia: Ergo similiter intentio ultimi finis in communi, debet præcedere quamcumque aliam volitionem bonorum particularium.

Respondent Adversarij: quòd licet volitio finis ultimi in communi, seu beatitudinis, præcedat volitionem quorumcumque bonorum particularium, non potest tamen virtualiter influere in actus voluntatis qui postea sequuntur: quia cum sæpe voluntas suspendat omnem actum & desinat operari, sæpe etiam interrumpitur omnino hæc intentio finis ultimi, nec manet virtualiter in medijs; quia (inquiunt) tunc solum virtus præcedentis electionis potest conservari in medijs, & de uno derivari in aliud, quando ipsa media non solum sunt subordinata fini voluto, sed etiam inter se, ita ut unum sit quasi finis alterius: unde quia singularia bona quæ quis appetit, etsi omnia sint media ad ultimum finem formalem, qui est beatitudo in communi, non sunt tamen inter se ita connexa, ut unum habeat rationem medij ad aliud, ideò illa virtus finis non potest conservari in volitione bonorum particularium, nec transire ex una volitione finis particularis ad aliam.

Verùm hæc solutio & doctrina, in qua consistit præcipuum adversæ sententiæ fundamentum, facile potest confutari. Cum enim intentio finis ultimi in communi, seu beatitudinis, sit volitio finis generalis, ejus influxus debet, virtualiter saltem, se extendere ad omnes volitiones secundarias; sicut influxus primæ & universalissimæ causæ efficientis, ad omnes in universum effectus se extendit.

Nec obstat quòd hæc intentio sæpe interrumpatur: ut enim virtualiter influat in volitionem bonorum particularium, sufficit quòd nunquam retractetur, & quòd sæpe resumatur & reiteretur: quoties autem homo incipit de novo operari, & ejus voluntas aliquid velle de novo, ad quod ex præcedentibus volitionibus non erat determinata, & in actu, toties volitio formalis & explicita finis ultimi in communi, præcedit necessariò electionem quamcumque; ut colligitur ex Augustino II. de Trinit. cap. 6. ubi loquens de quibusdam actibus voluntatis, & volens ostendere quâ ratione in finem ultimum omnes referantur, ait: *Omnes iste atque tales voluntates proprios fines habent, qui referuntur ad finem illius voluntatis quâ volumus beatè vivere.*

Ratio etiam id suadet: cum enim voluntas humana de se sit in potentia ad omnes actus, & ab existente in potentia, ut tali, non possit procedere actus determinatus; voluntas hominis non potest se movere ad aliquem actum determinatum, nec bonum aliquod particulare appetere, nisi priùs saltem naturâ constitutur in actu, per

per aliquem alium actum præcedentem, ad quem non se moveat, sed moveatur & applicetur à Deo: Sed hic actus non est intentio finis particularis: tum quia in intentione finis particularis sæpius peccat voluntas, & per consequens ad eam specialiter non movetur à Deo: tum etiam quia finis proximus non est ratio adæquata movendi voluntatem ad operandum, cum non sit ipsius sariativus: Ergo voluntas non potest aliquid velle de novo, nec aliquid bonum particulare appetere, nisi prius, saltem naturâ, sit constituta in actu, per volitionem finis ultimi communis, seu beatitudinis ut sic, ex qua deinde se moveat ad hunc vel illum particularem finem appetendum, qui est pars & inchoatio finis communis. Unde D. Thomas infra qu. 9. art. 6. ad 3. *Deus movet voluntatem hominis, sicut universalis motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonum; & sine hac generali motione homo non potest aliquid velle.* Valde ergo probabile est, quod non solum in principio usus rationis, quando homo humano modo incipit operari, sed etiam quotiescumque incipit aliquid velle de novo, ad quod ex præcedentibus volitionibus non erat determinatus, Deus ut motor generalis movet & applicat ejus voluntatem ad volitionem finis ultimi, seu beatitudinis in communi; ex quo postea voluntas se movet ad volitionem quoruscumque bonorum particularium.

Neque obstat si dicas, nos sæpe experiri, quod appetimus finem proximum & bona particularia, non cogitando de fine ultimo in communi, & de beatitudine ut sic: cum enim intentio illa sit imperfecta & confusa (sicut & objectum commune & confusum est) & fiat sine reflexione & attentione, non mirum, si ad eam non advertamus, vel illius non recordemur. Quod etiam in intellectu apprehendente primò ens in communi, quam objecta particularia, contingit.

168. Quod autem illi Authores addunt, nempe tunc solum intentionem finis ultimi conservari in mediis, & ex uno derivari in aliud, quando sunt inter se subordinata, ita ut unum sit quasi finis alterius, omnino falsum est. Nam virtus primæ intentionis, quæ remanet virtualiter in primo medio, non solum ex illo communicatur secundo medio, subordinato priori, sed etiam secundo disparato, dummodò sit verè medium ad præcipuum finem: v. g. cum quis ex voluntate eundi Romam conducit equum, & illò conductò reperit currum, & non repetitâ intentione finis, dimisso equo conducit currum, & tunc vestem, & præparat cibaria; quis dicat eum omnia hæc non operari propter finem itinerandi, & non itinerari propter finem eundi Romam? & tamen ista media non subordinantur ad invicem, sed solum omnia conducunt ad principalem finem itineris.

169. Denique suaderi potest conclusio alia ratione principali. Homo in volitione cujuscumque boni particularis, propriè, & modò humano operatur propter finem ultimum, seu beatitudinem in communi: Ergo in quolibet actu, virtualiter saltem, & non solum interpretativè, tendit in ultimum finem formalem. Probatur consequentia: quia agere propter finem non intentum, saltem virtualiter, ab operante, sed imbitum in ipsa operatione seu objecto ejus, & cognitum solum ab Authore naturæ, est modus tendendi

Tom. III.

A in finem imperfectissimum, competens & brutis, & ipsis etiam rebus inanimatis, ut patet ex dictis art. 3. Ergo si homo in volitione cujuscumque boni particularis, propriè & modò humano operetur propter ultimum finem, seu beatitudinem in communi, illam intendit, saltem virtualiter, ex parte operantis, & non solum interpretativè, seu virtualiter tantum ex parte operis, quatenus scilicet operatio ipsa ex natura sua est ordinata in talem finem.

Dico tertio: homo in omni operatione humana agit, saltem virtualiter, propter aliquem finem ultimum materiale, seu in particulari, verum, vel apparentem. 170.

Hæc conclusio sequitur ex dictis in præcedenti: cum enim intentio sit appetitus efficax finis, & illud ut futurum & obtinendum respiciat, non potest ferri in rem communem, ut omnino abstractam à subjecto, sed in rem communem, ut in subjecto in quo revera potest existere, seu existimatur posse existere: Ergo quotiescumque homo intendit finem ultimum, seu beatitudinem in communi, de facto vult aliquem finem ultimum in particulari, applicando talem rationem felicitatis, seu ultimi finis, alicui rei, seu aliquibus rebus, hoc est Deo, vel virtuti & bono honesto, aut bono delectabili & vitio; licet per affectum inefficacem, & simplicis complacentiæ, possit ferri circa beatitudinem in communi, & abstractam ab omni subjecto.

S. III.

Solvuntur objectiones.

O BIECTIONES primò contra primam conclusionem: Si ex eo quod quodlibet bonum particulare est aliqua pars boni ut sic, seu quædam inchoatio boni perfecti, non potest quis tendere in aliquod bonum particulare, nisi hoc ipso interpretativè velit bonum ut sic, sequitur quod homo, etiam dum peccat, interpretativè saltem appetat Deum, & propter illum operetur: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris probatur. Homo dum peccat, appetit bonum aliquod creatum: Sed omne bonum creatum est quædam participatio bonitatis divinæ, ex natura sua ad illam ordinata, sicut imperfectum ad perfectum, sicut inchoatio ad consummationem, & sicut pars ad totum: Ergo homo dum peccat, interpretativè saltem appetit Deum, & propter illum operatur. Unde Augustinus lib. 2. Confessionum cap. 6. sic ait: *Perversè te imitantur omnes qui longè se à te faciunt: sed etiam sic te imitando judicant Creatorem te esse omnis naturæ, & ideo non esse quod à te omnino recedatur, quia scilicet ad quodcumque creatum bonum se convertunt, hoc ipsum, quatenus boni rationem habet, est aliqua participata perfectio divini esse tui: ideo qui illud volunt & querunt, censentur (licet perverso modo & ordine) divinum bonum, atque ad eò Deum, qui est omnis plenitudo boni, concupiscere & velle.* Item D. Thomas 1. p. qu. 6. art. 1. ad 2. & qu. 44. art. 4. ad 3. & lib. 3. cont. Gentes cap. 17. 20. 21. & 22. & de verit. qu. 22. art. 2. docet res omnes, dum appetunt suam perfectionem & suum bonum, Deum appetere, quatenus perfectiones omnium rerum sunt quædam similitudines & participationes divini esse.

Propter hanc rationem, & utriusque S. Doctoris auctoritatem, aliqui censent omnes

D

172.

actiones hominis, etiam peccaminosas, esse A
propter Deum, ut authorem naturæ, & respi-
cere illum ut finem ultimum.

Verum si illi Authores loquantur de actibus
malis, secundum malitiam & deformitatem
quam de formali important, eorum sententia
est plusquam falsa: cum enim talis deformitas
à Deo ut primâ causâ efficiente non procedat,
sed à sola voluntate humana, ut primâ causâ
deficiente, & difformiter ad regulas motum
operante, originem trahat, non potest Deum
ut ultimum finem respicere: imò potius illi
adversatur, & ab eo ut ultimo fine avertit. Si
verò fermo sit de peccatis, quantum ad entita-
tem quam de materiali includunt, vera est illa
sententia: quia cum entitas illa sit creata, &
à Deo participata, atque ab illo ut prima causa
efficiente ac generali motore procedat, non po-
test non referri in ipsum tanquam in ultimum
finem; ratio enim primi principij & ultimi fi-
nis in Deo convertuntur, juxta illud Apocalypsis

1. *Ego sum Alpha & Omega, principium & finis.*

173. Unde ad objectionem respondeo, negando se-
quelam Majoris. Ad cujus probationem dicen-
dum est, quòd licet peccator peccando appetat
aliquid bonum creatum, idque ad Deum ex na-
tura sua sit ordinatum, utpote cum sit quadam
participatio bonitatis divinæ: quia tamen non
vult illud, nisi ut subest malitia morali, sub qua
ratione non est referibile in Deum, imò potius
illi adversatur, & ab eo avertit, non appetit
Deum, etiam interpretativè, nec propter illum
ut ultimum finem operatur: tendit tamen ad ul-
timum finem formalem, saltem interpretativè,
quia bona illa particularia vult, ut sunt partici-
pationes ultimi finis formaliter, & prout ordi-
nantur & conducunt ad beatitudinem in com-
muni.

174. Ad testimonia verò D. Augustini & S. Tho-
mæ dicendum est, illos solum velle peccatorem,
dum peccat, imitari aequaliter Deum, appe-
tendo similitudinem aliquam divini boni; &
ideò non penitus recedere à Deo, quia adha-
ret alicui bono, quod est imitatio & participatio
boni divini: nam, ut ibidem ait Augusti-
nus, *Superbia celsitudinem imitatur, cum tu sis
unus super omnia excelsus: & ambitio quid nisi
honores querit & gloriam; cum tu sis præ cun-
ctis honorandus unus & gloriosus in æternum?
& sævitia potestatem timeri vult: quis autem
timendus nisi unus Deus? Luxuria satietatem
atque abundantiam se cupit vocari; tu autem
es pleniudo & indeficiens copia incorruptibilis
suavitatis.* Quia tamen in hoc peccator per-
versè imitatur Deum, bona illa creata inordinate
appetit, detorquendo illa ab ordine quem habent
ad Deum, & illa ad seipsum tanquam in ultimi-
mum finem referendo, peccando non appetit
Deum ut authorem naturæ, nec propter illum
ut finem ultimum interpretativè operatur, sed
potius ab illo ut ab ultimo fine avertitur: sicut
licet lapis ex natura sua tendat in centrum, ut
in terminum & finem sui motus; si quis tamen
violenter eum sursum projiciat, definit tendere
in proprium finem, & projiciens non censetur
velle, etiam interpretativè, quòd descendat in
centrum, imò potius censetur velle oppositum.

175. Objicies secundò contra secundam conclu-
sionem: si quidquid homo liberè & humano
modò operatur, virtualiter velit propter ulti-
mum finem formalem, sequitur nullum dati

actum otiosum in illo: Sed hoc est falsum; sicut
enim dantur verba otiosa in homine, ita & actus
otiosi: Ergo &c. Sequela Majoris probatur:
Actus otiosus ille dicitur qui caret fine, seu qui
ad nullum finem ordinatur: At si omnis actus
humana respiciat beatitudinem in communi,
nulla erit quæ careat fine, seu quæ ad aliquem
finem non ordinetur: Ergo nullus dabitur actus
otiosus in homine.

176. Respondeo negando sequelam Majoris. Ad
cujus probationem dicendum est, actum huma-
num non dici otiosum, ex eo quòd non ordinetur
ad ultimum finem formaliter, sed ex eo quòd
careat fine aliquo particulari & intermediò, ab
operante præstitutò.

177. Objicies tertio: Voluntas est libera circa ulti-
mum finem in communi, & circa bona particu-
laria: Ergo sibi propositò objectò & bonò particu-
lari, cum ordine ad bonum in communi, po-
test velle illud objectum, cum tali ordine, vel
fine illo.

178. Respondeo voluntatem circa ultimum finem
in communi non esse liberam, quantum ad specifi-
cationem, sed solum quantum ad exerci-
tium: quare licet possit suspendere omnem
actum circa beatitudinem in communi, supposito
tamen quòd velit aliquod bonum in particu-
lari, necessarium est quòd illud velit in ordine
ad illam. Unde Boëtius: *Omnis mortalium cura,
quam multiplicium studiorum labor exercet, di-
versò calle procedit; sed ad unum beatitudinis
finem nititur pervenire.*

179. Objicies ultimò contra ultimam conclusio-
nem. Potest voluntati proponi ratio beatitudinis
in communi, absque aliquo ordine ad subjectum:
Ergo potest homo ferri in ultimum finem in ab-
stracto, non applicando eum alicui rei in parti-
culari.

Respondeo concessio Antecedente, distinguen-
do Consequens: potest ferri in ultimum finem
in abstracto, actu inefficaci & simplicis compla-
centiæ, concedo: appetit efficaci, & actu in-
tentionis, qui inferat electionem mediorem, &
illum ut futurum seu obtinendum respiciat, ne-
go. Solutio patet ex suprâ dictis.

180. Querit D. Thomas art. 7. utrum sit unus ulti-
mus finis omnium hominum? Et respondet om-
nes homines convenire in ultimo fine formaliter
sumpto, quia omnes appetunt beatè vivere:
secus verò in fine ultimo materialiter consi-
derato, seu in re illa in qua constituitur felicità:
nam quidam appetunt divitias, tanquam
consummatum bonum, alij honores, alij vo-
luptates, &c. sicut & omni gustui delectabile est
dulce; sed quibusdam maxime delectabilis est
dulcedo vini, quibusdam dulcedo mellis, aliis
dulcedo lactis. De quo videri possunt Cicero in
Tusculanis quaestionibus, & in libro de finibus
bonorum & malorum: Seneca in libro de Beata
vita; D. Ambrosius lib. de officiis cap. 2. D. Au-
gustinus lib. 13. de Trinit. cap. 4. & Lactantius
lib. 3. de divin. instit. cap. 7.

Addit S. Doctor, quòd sicut illud dulce simpli-
citer melius est, & magis delectabile, quòd ap-
petunt, & in quo delectantur illi qui habent
gustum melius dispositum: ita etiam ille revera
est finis ultimus verus in particulari, quem ap-
petunt habentes affectum rectè dispositum, sci-
licet Deus, quem omnes Justi & Sancti appe-
tunt, & de quo ait Propheta: *Gustate & videte
quoniam suavis est Dominus.*

181. In Articulo 8. inquit, an in illo ultimo fine (scilicet Deo, quem Iusti & Sancti sibi constituunt) alia creatura conveniant? Et respondet, quod si loquamur de re ipsa quæ est finis ultimus, scilicet de Deo, idem est finis ultimus hominis, & omnium aliarum rerum: cum enim omnia quæ sunt in mundo, sint producta à Deo, & omnia quæ Deus produxit, in seipsum sicut in finem ordinaverit, juxta illud Proverb. 16. *Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*; omnes res mundi respiciunt Deum ut finem ultimum, & in ejus gloriam ordinantur. Si verò finis ultimus sumatur pro actione quæ possidetur (quæ finis formalis appellari solet) in illo non communicant creaturæ irrationales: quia Deus non possidetur nisi per actus cognitionis & amoris, quorum creaturæ irrationales incapaces sunt. Pro cujus explicatione

182. Advertendum est, consecutionem ultimi finis veri, qui est Deus, tripliciter posse contingere, seu triplicem gradum habere. In primo gradu est consecutio per claram Dei visionem, & cognitionem ejus, quam habent Beati in patria. In secundo gradu est consecutio per cognitionem & amorem Dei, sive naturalem, sive supernaturalem extra ejus visionem, in qua consistit beatitudo naturalis vel supernaturalis, quam creatura intellectualis potest habere in via. In tertio gradu est consecutio alicujus boni, quod est participatio quædam perfectionis divinæ, juxta quam creatura aliquo modo assimilatur Deo; & hoc tertio modo omnes creaturæ, etiam sensu & cognitione carentes, Deum quodammodo consequuntur, in quantum attingendo suam perfectionem, illum modo sibi possibili participant. Cum ergo D. Thomas asserit, quod si loquamur de ultimo fine, quantum ad consecutionem ejus, sic creaturæ irrationales non conveniunt in ultimo fine hominis, hoc debet intelligi de consecutione perfecta, quæ fit per cognitionem & amorem, non autem de imperfecta, quæ fit per imitationem quandam & participationem perfectionis divinæ: in ea enim, ut diximus, omnes creaturæ, etiam irrationales & insensibiles, conveniunt. Unde Boëtius egregio & eleganti discursu probat, Deum omnia quæ extra se profert, ad se ut finem ultimum reducere, tanta necessitate, ut nisi id faceret, omnia illico in nihilum relaberentur. Ecce ejus verba:

*Sedet interea conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
Rex & Dominus, fons & origo,
Lex, & sapiens arbiter æqui.
Et que motu concitat ire,
Sistit retrahens, ac vaga firmat.
Nam nisi rectos revocans itus,
Flexos iterum cogat in orbes,
Qua nunc stabilis continet ordo,
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor,
Reperuntque boni sine teneri:
Quia non aliter durare queant,
Nisi converso rursus amore,
Resonant causa que dedit esse.*

Tom. III.



DISPUTATIO II.

De beatitudine objectiva hominis.

Ad questionem 2. D. Thomæ.

POST absolutam disputationem de ultimo fine, restat agendum de beatitudine hominis in particulari, quæ definitur à Boëtio: *Status omnium bonorum aggregatione perfectus*. Similem definitionem tradit Augustinus 5. de civit. cap. 1. asserens beatitudinem esse *rerum optandarum cumulatam plenitudinem*. Quæ definitiones videntur desumptæ ex Cicero, Tuscul. quæst. ubi dicit beatitudinem esse *bonorum omnium secretis omnibus malis, cumulatam complexionem*: & ex Platone, asserente beatitudinem esse *bonum ex omnibus bonis aggregatum*.

Porro hæc omnes definitiones solum materiam beatitudinis tradunt, non autem formalem ejus rationem assignant: sed restat inquirendum, cur illa bonorum plenitudo, beatitudinis nomen sortiatur. Quare optima beatitudinis definitio est quam tradit D. Thomas hic artic. 1. dicens illam esse *bonum totaliter quietans & satians appetitum*: quod de appetitu rationali, seu per rectam rationem regulato intelligendum est: non verò de appetitu irrationali & inordinato; quia in satietate talis appetitus, non vera beatitudo, de qua hic loquimur, sed summa peccati miseria consistit.

Dividitur autem beatitudo sic descripta, in naturalem, & supernaturalem: naturalis est illa quæ naturæ humanæ proportionatur, seu ad quam homo per principia suæ naturæ pervenire potest: supernaturalis verò est quæ naturam hominis excedit, & quam homo sola virtute divinâ, & auxilio supernaturali consequi valet. Utraque deinde subdividitur in beatitudinem hujus vitæ, quæ est imperfecta, & solum inchoata, & beatitudinem patriæ, quæ est perfecta & consummata: item in essentialem, quæ versatur circa objectum beatificum, scilicet Essentialiam Divinam, & accidentalem, quæ circa alia objecta inferiora se extendit, ut intuitio corporis Christi in cælo, cognitio creaturarum extra verbum, gloria corporis beati, & similia. Denique in objectivam, quæ est illa res, in cuius adeptione appetitus hominis perfecte satietur & quiescit, ac formalem, quæ est operatio illa quæ apprehenditur & possidetur summum bonum, seu res illa quæ beatitudo objectiva appellatur. In hac ergo disputatione agemus solum de beatitudine objectiva, in sequenti verò de formali.

ARTICULVS PRIMVS.

In quo consistat beatitudo objectiva hominis?

VARIA fuerunt in hac controversia Philosophorum placita: Augustinus enim 19. de civit. cap. 1. refert ex Marco Varrone ducenta

D ij